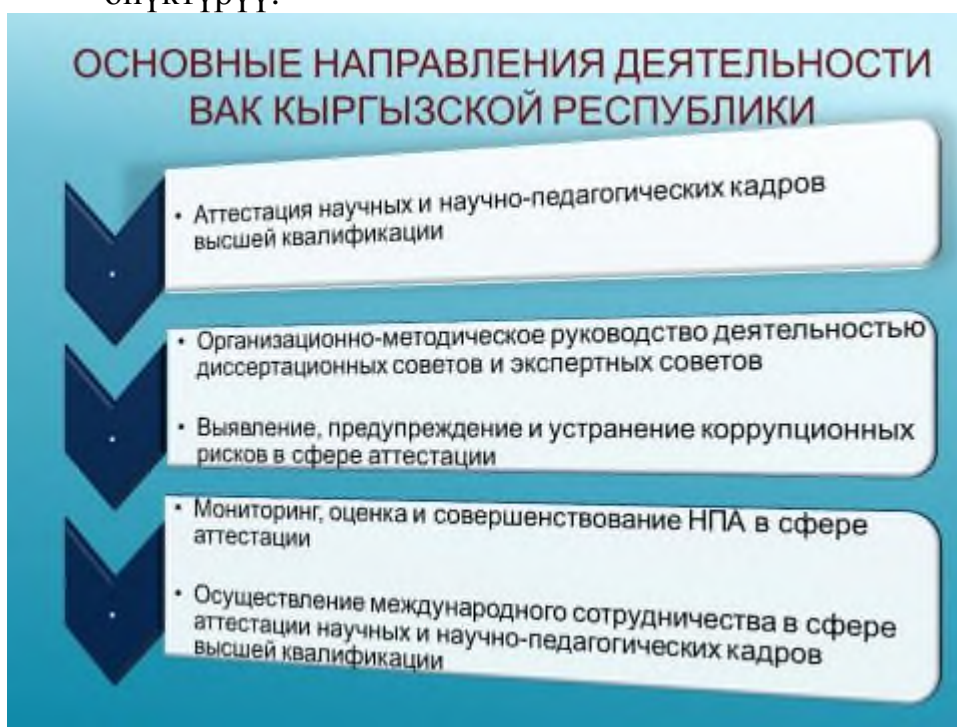

«2018-ЖЫЛ ИЧИНДЕ ИЛИМИЙ ЖАНА ИЛИМИЙ-ПЕДАГОГИКАЛЫК КАДРЛАРДЫ АТТЕСТАЦИЯЛОО ЖӨНҮНДӨ»

Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын башкы окумуштуу катчысы Н. К. Атабекованын отчеттук баяндамасы

Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясы 2018-жыл ичинде өз ишмердигин илимдерди аттестациялоо бөлүмдөрүнүн жылдык пландарынын негизинде КР ЖАКынын 2018-жылга бекитилген иш планына ылайык төмөнкү негизги багыттарда жүргүздү:

- жогорку квалификациялуу илимий жана илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоо,
- жогорку квалификациялуу илимий жана илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоо жаатында уюштуруу-методикалык иштерди жүргүзүү
- аттестациялоо жаатындагы жемкорлук тобокелдерди кыскартуу жана жоюу,
- КР ЖАКынын ишмердигин жөнгө салуучу ченемдик укуктук актыларды мониторингдөө, баалоо жана жакшыртуу,
- жогорку квалификациялуу илимий жана илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоо жаатында эл аралык кызматташтыкты өнүктүрүү.

Сиздердин назарыңыздарга КР ЖАКынын эң башкы функциясы жогорку квалификациялуу илимий жана илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоо боюнча 2018-жыл үчүн отчеттук баяндама тартууланат. Баяндама аттестациялык бөлүмдөрдүн, эксперттик жана диссертациялык кеңештердин жылдык отчетторундагы маалыматтарга

таянып даярдалды. Баарына жеткиликтүү болушу үчүн презентация расмий тилде даярдалды.

КР ЖАКынын бул багыттагы ишмердүүлүгүндө бир катар иш-чаралар каралган. Алар:

- диссертациялык кеңештердин ишмердигин уюштуруу жана көзөмөлдөө;
- окумуштуулук даражаларды берүү же аттестациялоо боюнча терс чечимдерди кабыл алуу;
- окумуштуулук наамдарды ыйгаруу же аттестациялоо боюнча терс чечимдерди кабыл алуу;
- чет мамлекеттерде ыйгарылган даражаларды кайра аттестациялоо (нострификация);
- эксперттик кеңештердин ишмердигин уюштуруу жана көзөмөлдөө.

I 2018-жыл ичинде КР ЖАКынын буйругу менен 55 диссертациялык кеңеш уюштурулуп, өз ишмердүүлүгүн жүргүздү. Алардын ичинен 16 техника, физика-математикалык жана табигый илимдер боюнча, 21 медицина-биологиялык жана агрардык илимдер боюнча, 18 коомдук жана гуманитардык илимдер боюнча.

Кийинки слайдда 5 жыл ичиндеги диссертациялык кеңештердин сандык көрсөткүчтөрү чагылдырылган. ЖАКтын диссертациялык кеңештерди оптимизациялоосунун алкагында алардын саны жылдан жылга азайууда, бирок чукул өзгөрүүлөр жокко эсе экени көрүнүп турат.

Диссертациялык кеңештердин ишмердигине отчёттук жыл ичинде олуттуу өзгөчөлүк киргизилди. Мамлекеттик органдардын ишмердүүлүгүнө заманбап жаңы технологияларды киргизүүнүн алкагында КР ЖАКынын 2018-жылдын 26-апрелиндени №27 буйругунун негизинде 2018-жылдын 10-майынан баштап диссертациялык кеңештердин диссертацияларды коргоо боюнча отурумдары онлайн-режиминде Интернет аркылуу түз трансляциялана баштады. Бул диссертациялык кеңештерде коргоону өткөрүүнү ачык-айкын жүргүзүлүшүнө өбөлгө болду.

Техника, физика-математика жана табигый илимдер боюнча жалпысынан 16 диссертациялык кеңеш 46 адистиктен диссертацияларды коргоого укуктуу:

- физика-математика илимдеринин доктору, кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертацияларды коргоо үчүн 5 диссертациялык кеңеш (9 адистик боюнча),
- информатика жана энергетика илимдери боюнча 2 диссертациялык кеңеш (7 адистик)
- техника илимдери боюнча – 5 диссертациялык кеңеш (19 адистик)
- геология-минералдык жана география илимдери боюнча 4 диссертациялык кеңеш (11 адистик боюнча) түзүлгөн.

Бул тармактагы диссертациялык кеңештердин ичинен Б.Ельцин ат. КРСУ жана Н. Исанов ат. КМКТА (КГУСТА) га караштуу Д 05.17.562, КР УИАнын ФТКМ институту жана Б.Ельцин ат. КРСУне караштуу Д 01.16.537 диссертациялык кеңештер жыл ичинде бир дагы коргоо уюштурбаганы өкүнүчтүү. Албетте, сапаттуу иш келип түшпөсө, диссертацияны коргоону уюштуруунун зарылдыгы жок, бирок илимдин өнүгүүсүнө салым кошуу үчүн изилдөө процесстерин активдештирүүдө диссертациялык кеңештин ролу чоң

экени талашсыз болсо керек. Машина куруу, курулуш жана архитектура илимдери боюнча эксперттик кеңештин төрагасынын КР ЖАКынын президиумунда берген отчетунан улам айрым диссертациялык кеңештер жасалма түрдө тоскоолдуктарды жаратып, коргоонун санын азайтууга аракет жасап жатат экен деген ой пайда болду. Ал эми мамлекетте илим жана техниканын өнүгүүсү мамлекеттин жалпы өнүгүү динамикасына оң таасирин тийгизээри шексиз. Беларус Республикасында, маселен, жыл жыйынтыгы боюнча окумуштуулук даражанын берилүүсү боюнча биринчи орунда техника илимдери турат. ЕАЭС биримдигинде бул мамлекет социалдык-экономикалык көрсөткүчтөр боюнча Россиядан кийинки эле орундагы мамлекет болушу жогоруда айтылган көрсөткүчтөргө да байланыштуу экени күмөн туудурбайт.

Медицина-биологиялык жана агрардык илимдер боюнча 2017-жыл ичинде 21 диссертациялык кеңеш 58 адистиктен диссертацияларды коргоого кабыл алууга укуктуу болгон:

- медицина илимдери боюнча 12 диссертациялык кеңеш (33 адистик боюнча),
- айыл чарба илимдери боюнча 2 диссертациялык кеңеш (7 адистик боюнча),
- ветеринария илимдери боюнча 2 диссертациялык кеңеш (4 адистик боюнча),
- биология илимдери боюнча 2 диссертациялык кеңеш (7 адистик боюнча).

Коомдук жана гуманитардык илимдер боюнча отчеттук жыл ичинде 18 диссертациялык кеңеш иш жүргүздү.

- педагогика илимдери боюнча - 3 диссертациялык кеңеш (5 адистик боюнча, анын 1и тармактар боюнча),
- тарых илимдери боюнча 2 диссертациялык кеңеш (5 адистик боюнча),
- философия илимдери боюнча – 1 (4 адистик боюнча)
- укук илимдери боюнча – 4 (9 адистик боюнча)
- тил жана адбият илимдери боюнча - 3 диссертациялык кеңеш (8 адистик боюнча),
- экономика илимдери боюнча 4 диссертациялык кеңеш (5 адистик боюнча, анын 1и тармактар боюнча),
- саясий илимдер жана социология илимдери боюнча 1 диссертациялык кеңеш (3, кийин 2 адистик боюнча).

Отчеттук жыл ичинде экономика илимдери боюнча 4 диссертациялык кеңеш, юриспруденция илимдери боюнча 4 диссертациялык кеңеш, педагогика илимдери боюнча 3 диссертациялык кеңеш, филология илимдери боюнча - 2, тарых илимдери боюнча - 2, саясий илимдер боюнча 1, философия илимдери боюнча 1 диссертациялык кеңеш иштеди.

2) Диссертациялык кеңештердин сапаттык курамына келсек, 2018-жыл ичинде 771 окумуштуу диссертациялык кеңештердин ишине тартылды, алардын ичинен 649 илимдин доктору, алардын ичинде КР УИАнын 21 академиги, 24 мүчө-корреспонденти, 122 илимдин кандидаты кеңештердин ишине тартылган.

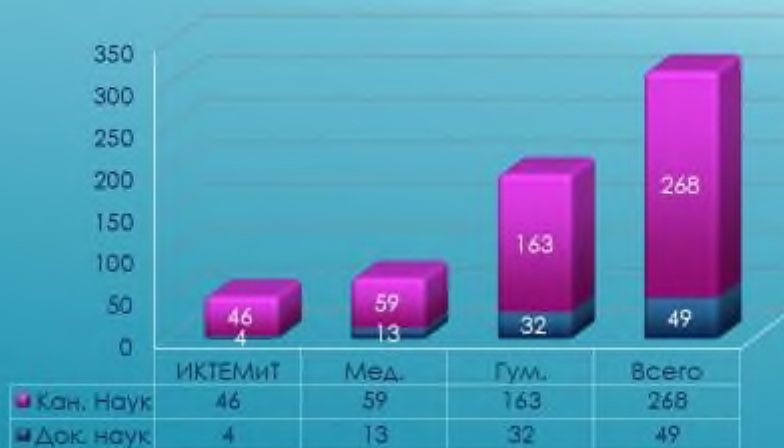

КАЧЕСТВЕННЫЙ СОСТАВ ДИССЕРТАЦИОННЫХ СОВЕТОВ

	Физ-мат., естеств. и технические науки	Медико- биолог. И аграрные науки	Обществ. и гуманитарн. науки	Всего
Диссертационные советы	16	21	18	55
Академиков в ДС	9	11	1	21
Член- корреспондентов в ДС	9	7	8	24
Количество докторов наук в ДС	197	227	225	649
Количество кандидатов наук в ДС	47	43	32	122
Иностранные граждане в ДС	33	35	17	85

3) 2018-жыл ичинде 317 изденүүчүгө окумуштуулук даража берилген, алардын ичинен 49 илимдин доктору, 268 илимдин кандидаты.

ОБ УТВЕРЖДЕНИИ УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ В 2018 ГОДУ

Кийинки слайда илимий даражалуу кадрлардын өсүү динамикасы келтирилди. Статистика көрсөтүп тургандай, кандидаттык диссертациялардын докторлук диссертацияларга караганда көбүрөөк коогоого коюлуу тенденциясы сакталууда. Улуттук аттестация системасы уюшулган мезгил ичинде 2013-жыл

окумуштуулук даражалардын берилүүсү эң көп санда болгон болсо: жалпы 297, 2015-жылы илимдин докторлорунун саны эң көп болгон: 73.

Отчеттук жыл ичинде илимдин докторлорунун саны 2017-жылдагы көрсөткүчтөрдөн өзгөөрүсүз калды. Ал эми илимдин кандидаты окумуштуулук даражасын алгандардын саны 2017-жылга караганда 19% га өскөн, сап башында медицина илимдери, юридика илимдери жана экономика илимдери.

Диссертациялардын даярдалуу жери жөнүндө айтсак, соңку жылдардагыдай эле алардын көпчүлүгү ЖОЖдордо даярдалган. Тагыраак айтсак, 89 диссертация илим изилдөө мекемелеринде даярдалса, 228 диссертация ЖОЖдордо даярдалган. Бул жалпы сандын 72% түзөт.

Диссертацияларды аспирантура, докторантура же изденүүчүлүк институттарында даярдалуусун сыпаттап, төмөнкүдөй жыйынтыктарга келдик.

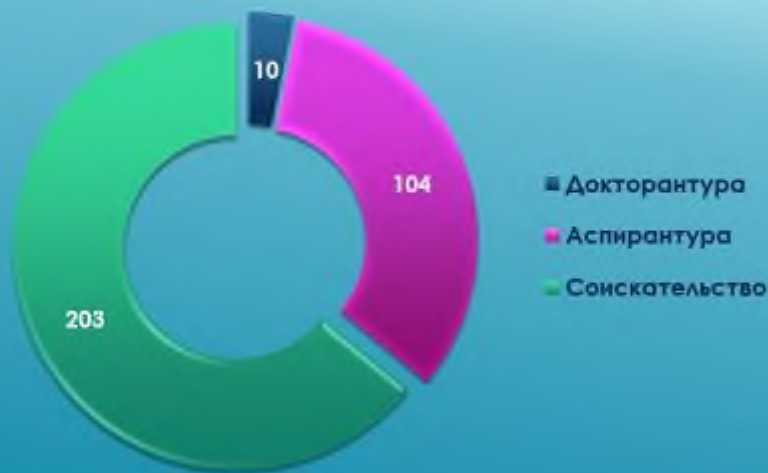
2018-жыл ичинде илимдин доктору окумуштуулук даражасы берилгендердин ичинен 10 докторантураны аяктаган, 39 диссертациясын изденүүчү катары даярдаган.

2018-жыл ичинде илимдин кандидаты окумуштуулук даражасы берилгендердин ичинен 104 аспирантураны аяктаган, 160 диссертациясын изденүүчү катары даярдаган.

2014-жылдын 30 июнунан бери изденүүчүлүк институту ЖОЖдордо жоюлган, ал эми изденүүчү болуп ИИМдин 3 жылдан кем эмес стажы бар штаттык илимий кызматкерлер гана бекиле ала турганын эсиңиздерге сала кетебиз.

Ошентсе да слайдда көрүнүп тургандай, диссертацияларды даярдоодо изденүүчүлүк институту басымдуулук кылууда. Бул мыйзамдын артка карай күчү жоктугуна ылайык, мурда бекитилген темалар менен диссертациялар корголуп жатканы менен байланыштуу.

О форме подготовки соискателей ученых степеней в 2018 году

КР Улуттук статистикалык комитетинин маалыматтарын сыпаттап, төмөнкүдөй диаграммага көңүлүңүздөрдү бурабыз.

О подготовке научных кадров в аспирантуре и институте соискательства в разрезе 5 лет

Слайда көрүнүп тургандай, 2014-жылдан бери изденүүчүлүк институту жоюлгандыгына байланыштуу Улуттук статистикалык комитеттин маалыматына ылайык изденүүчүлөрдүн саны барган сайын азаюуда, бул болсо, биз жогоруда белгилегендей, изденүүчүлүк институтунда кандидаттык

диссертация даярдоо ИИМдерде 3 жылдык эмгек стажы бар штаттык илимий кызматкерлерге гана жол берилгендиги менен байланыштуу.

Докторантурада окугандардын саны азаюусу байкалууда.

Докторлук диссертациялар консультантсыз деле даярдалуусуна жол берилгендиктен, докторантуранын өтө чоң мааниси болушу күмөн болсо да, кандидаттык диссертациянын аспирантурада окуунун жыйынтыгы менен болушу анын сапатына зор салымын кошот деген ишеничтебиз. Арийне, айрым ЖОЖдордо жана ИИМдерде аспирантурада окуу процессин уюштурууда бир топ кемчиликтер болушу жогорудагы ишеничти салкындатат, бирок 2018-жылдын 16-июлунда КРда илимий-педагогикалык жана илимий кадрларды даярдоо жөнүндө жобонун КР Өкмөтүнүн токтому менен бекитилиши бул жааттагы бир топ маселелерди, көйгөлөрдү чечүүгө шарт түзөт деп ойлойбуз. Айта кетчү нерсе, 1995-жылдан бери өзгөрбөгөн жана унутта калган бул жобонун кайра каралып чыгып бекитилүү демилгесин 2016-жылы КР ЖАКы көтөрүп чыккан. Албетте, аталган жободо айрым мүчүлүштүктөргө жол берилип калганын моюнга алуу керек, КР ЖАКы КР Билим берүү жана илим министрлигине бул мүчүлүштүктөрдү жоюу боюнча өз сунуштарын жолдогон.

Кийинки слайдда диссертациялардын илимий мекемелердин илимий иштеринин, мамлекеттик программалардын, стратегиялардын алкагында жазылганы жөнүндө маалымат берилген.

Диссертациялык темалардын 6 мамлекеттик, улуттук, тармактык программалардын алкагында аткарылса, 164 ЖОЖдун же ИИМдин түзүмдүк бөлүмдөрүнүн илимий изилдөө тематикасына ылайык даярдалган. Ал эми 147 демилгелүү деп белгиленген. Албетте, кичинекей Кыргызстан үчүн демилгелүү окумуштуулардын санынын көп болушу жакшы ойлорго шыктандырат, бирок илимий иштин чаржайыт эле ойго келген тема боюнча эмес, мамлекеттик, улуттук программалардын алкагында аткарылуусу өлкөнүн өнүгүүсүнө көбүрөөк пайда алып келмек деп ойлойбуз.

Ал эми докторлук диссертациялар Окумуштуулук даражаларды берүү тартиби жөнүндөгү жобого ылайык илимди өнүктүрүүнүн артыкчылыктуу илимий багыттары менен байланышта аткарылуусу зарыл, бирок, тилекке каршы, учурда мындай артыкчылыктуу багыттар расмий бекитиле элек.

4) 2018-отчёттук жыл ичинде Техника, физика-математика жана табигый илимдер жогоруда аталган багыттары боюнча диссертациянын жазылуусу жана корголуусунун негизинде 50 изденүүчүгө окумуштуулук даража берилген. Алардын ичинде 4 илимдин доктору, 46 илимдин кандидаты окумуштуулук даражалары. Алардын илимдин тармактары боюнча бөлүнүшүн айтсак:

- ✓ физика-математика илимдеринен: 2 илимдин доктору, 15 илимдин кандидаты;
- ✓ техника илимдеринен: 1 илимдин доктору, 17 илимдин кандидаты;
- ✓ жер жөнүндөгү илимдерден: 7 илимдин кандидаты;
- ✓ информатика жана энергетикадан: 1 илимдин доктору, 7 илимдин кандидаты окумуштуулук даражасы берилген.

2018-жыл ичинде техника илимдери боюнча диссертацияларды коргоп даража алуу алдыңкы сапта болду. Бирок алар таза техника илимдери эмес, физика-математика илимдери боюнча эксперттик кеңештерде каралган. Изденүүчүлөрдүн көпчүлүгү 05.13.18-математикалык моделдөө, программалардын сандык методдору жана комплекстери адистиги боюнча диссертациясын коргогон.

Соңку жылдарда төмөнкү адистиктер боюнча бир да коргоо болгон эмес эле, 2018 жылы коргоо болуп окумуштуулук даражалар берилди:

05.23.11 – жолдорду, метрополитендерди, аэродромдорду, көпүрөлөр жана транспорт тоннелдерин долбоорлоо жана куруу адистигинен - 4,

05.23.01 – курулуш конструкциялары, имараттар жана курулмалар адистигинен 1,

05.05.04 – жол, курулуш жана көтөргүч транспорттук машиналар адистигинен 3,

05.23.05- курулуш материалдары жана буюмдары адистигинен 2 диссертация корголуп бекитилген. Бул көрсөткүчтөр өлкөбүздүн инфраструктурасын өнктүрүүгө, акыркы мезгилдерде өсүү динамикасы байкалган курулуш куруу жана жолдорду оңдоо жаатындагы көйгөйлөрдү чечүүдө өз салымын кошот деген ишеничтебиз.

Кийинки орунда физика-математика илимдери. Физика-математика илимдери боюнча эксперттик кеңештин отчетунда белгиленгендей, физика илимдери боюнча диссертациялардын басымдуу көпчүлүгү соңку жылдардагыдай эле 01.01.02- дифференциалдык тендемелер, динамикалык системалар жана оптималдуу башкаруу адистиги боюнча болууда.

Айрым адистиктер боюнча диссертацияларды коргоо аз же такыр жоктугу, ал адистик боюнча илимий кадрлардын (докторлордун) жоктугу, изилдөөлөр, эксперименттерди жүргүзүү атайын жабдууларды талап кылуусу, андай жабдуулар Кыргызстанда эскилиги жетип калуусу же такыр жоктугу чет мамлекеттерге барууга мажбурлап, бул болсо кошумча акча каражаттарын талап кылуусу менен шартталат деп белгилейт эксперттик кеңеш.

Корголуп бекитилген диссертациялардын ичинен жогорку деңгээлде деп 05.05.06 – тоо машиналары, адистиги боюнча техника илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын алуу үчүн жазылган Исманов Медербек Марипжановичтин диссертациясы белгиленген. Диссертациялык иштин жыйынтыктары боюнча “Программа развития камнедобывающей и камнеобрабатывающей отраслей промышленности в Кыргызстане на среднесрочный период с 2017 по 2022 гг.” Иштелип чыккан жана «Араван-Таш» ЧЖК (ОсОО) (Кыргызская Республика, Ошская область, Араванский район, с/у А. Анарова, участок «Маданият»), «Ош Ак-Таш» ААК (ОАО) (Кыргызская Республика, г. Ош, ул. А. Мамырова, 86) өндүрүшкө киргизилген жана ОшТУда окуу процессинде колдонулган.

Техника илимдери боюнча диссертациялык иштердин жыйынтыктары негизинен патенттер менен далилденген.

Жыл ичинде төмөнкү адистиктер боюнча бир да коргоо болгон эмес:

Физика-математика илимдери боюнча:

05.13.05- эсептөө техникасынын жана башкаруу системаларынын элементтери жана түзмөктөрү;

05.14.02 – электр станциялары жана электрэнергетикалык орнотуулар;

01.02.04 – деформациялануучу катуу телонун механикасы;

01.02.05 – суюктук, газ жана плазманын механикасы;

01.04.05 – оптика;

01.04.14- жылуулук физикасы жана теориялык теплотехника;

01.04.02 – теориялык физика;

Техника илимдери боюнча:

05.02.08 – машина куруу технологиясы;

- 05.02.18 – механизмдер жана машиналар теориясы;

- 05.05.03 – дөңгөлөктүү жана каз таман машиналар (автомобилдер жана тракторлор);

- 05.23.17 – курулуш механикасы

05.23.08 – өндүрүштүк жана жарандык курулуштун технологиясы жана уюштурулушу

Жер жөнүндө илимдер боюнча:

25.00.30 - метеорология, климатология, агрометеорология,

25.00.08 – инженердик геология, суук таануу жана кыртыш таануу,

25.00.22 – геотехнология (жер алдында, ачык),

25.00.13 – пайдалуу кендерди байытуу

Жер жөнүндө илимдер боюнча баса белгилөөчү нерсе, акыркы 3 жылдан бери төмөнкү адистиктер боюнча бир дагы диссертация корголгон эмес, бирок КР ЖАКынын диссертациялык темалардын реестринде бул адистиктер боюнча темалардын бекитилгенин көрсө болот:

25.00.11 – геология, катуу пайдалуу кендерди издөө жана чалгындоо, минерагения (2010-жылдан бери 10 дон ашык тема), 05.16.02 – кара, түстүү жана сейрек кездешүүчү металлдардын металлургиясы (2010-жылдан бери 8 ден ашык тема), 25.00.23 – физикалык география, жер географиясы ландшафттардын геохимиясы (2010-жылдан бери 6 тема Реестрге киргизилген).

Геология, тоо илимдери жана география боюнча эксперттик кеңештин жылдык отчетунда Кыргызстанда Жер жөнүндө илимдер жоголуу коркунучунда тураары белгиленген. Арийне, мындай кооптонуунун жаралуусу бул жааттагы маселелерге дыкаттык менен көңүл бурууну, жогоруда аталган адистиктер боюнча диссертациялык кеңештерди түзүү мүмкүнчүлүгүн иликтөөнү талап кылат.

Ал эми физика-математика илимдери боюнча 25.00.29 - атмосферанын жана гидросферанын физикасы (2011-жылдан бери 7 тема Реестрге киргизилген), 05.13.10 – социалдык жана экономикалык системаларда башкаруу (техника илимдери боюнча) (2011-жылдан бери 10 дон ашык тема Реестрге киргизилген), 05.13.11 – эсептөө машиналарын, комплекстерин жана компьютердик торлорду математикалык жана прграммалык камсыздоо (техника жана физика-математика илимдери боюнча) (2011-жылдан бери 10 дон ашык тема Реестрге киргизилген), 05.13.13 – телекоммуникациялык системалар жана компьютердик торлор адистиктери боюнча диссертацияларды коргоону колго алуу зарылдыгын профилдик эксперттик кеңеш белгилеген.

О ПРИСУЖДЕНИИ УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПО ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИМ, ЕСТЕСТВЕННЫМ И ТЕХНИЧЕСКИМ НАУКАМ ЗА ПОСЛЕДНИЕ 5 ЛЕТ

Акыркы беш жылдыктын ичинде илимдин аталган тармактарында окумуштуулук даражалардын берилүүсүнө саресеп салсак, 2018-жылы мурунку жылдарга караганда докторлук диссертациялардын көрсөткүчү чукул өзгөргөн: 2014-ж. – 13, 2015-ж. – 17 болсо, 2016-ж. - 8, 2017 – 9, 2018 – 4; отчеттук жылда докторлук даражанын берилүүсү 2014-жылга караганда 3 эсе азайган. Кандидаттык диссертациялардын саны катуу өзгөрүүгө дуушар болгон эмес: 2014-ж. – 50, 2015-ж. – 48 болсо, 2016-ж. - 50, 2017 – 47, 2018 – 46.

Мурунку жылдардагыдай эле докторлук диссертацияларга караганда кандидаттык диссертациялардын саны бир кыйла жогору болгон тенденция сакталууда.

2019-отчёттук жыл ичинде **медицина-биологиялык жана агрардык илимдердин** аталган багыттары боюнча диссертациянын жазылуусу жана корголуусунун негизинде 72 изденүүчүгө окумуштуулук даража берилген: 13 илимдин доктору, 59 илимдин кандидаты окумуштуулук даражалары. Алардын ичинен 6 кош адистик боюнча берилген.

Сандык көрсөткүчтөргө таянып, мурунку жылдардагыдай эле илимий даража көбүнчө медицина тармагы боюнча берилгенин айтууга болот. Сыпатталып жаткан тармактарда корголуп, бекитилген диссертациялардын жалпы санынын 69% медицина илимдери боюнча болгон. Медицина илимдери боюнча 12 диссертациялык кеңештин ишмердүүлүгү, албетте, мындай көрсөткүчтөрдү берүүсү мыйзам ченемдүү жана илимдүү медиктер өлкөбүздө саламаттыкты сактоо маселесин жогорулатууга өз салымын кошот деп үмүттөнөбүз.

Баса белгилей турган нерсе, отчеттук жылда фармация илимдери боюнча эки адистик боюнча илимдин доктору окумуштуулук даражасы берилди. Былтыркы отчетубузда бул багытта бир дагы изденүүчү болбой калганын айткан элек. Республикада дары-дармек маселесин чечүүгө көмөктөшүүчү илимий эмгектердин жаралуусу мындан ары да уланаарына ишенгибиз келет.

Мындан сырткары ветеринария илимдери боюнча бир гана изденүүчүгө окумуштуулук даража берилсе, биз сындап келген айыл чарба илимдери отчеттук жылда бир топ активдешип, 1 докторлук, 3 кандидаттык диссертация корголуп бекитилген.

Отчёттук жыл ичинде илимдин доктору окумуштуулук даражасын алгандардын саны былтыркы жылдагыдай 13, илимдин кандидаты окумуштуулук даражасын алгандардын саны 59 болду.

О ПРИСУЖДЕНИИ УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПО МЕДИКО-БИОЛОГИЧЕСКИМ И АГРАРНЫМ НАУКАМ ЗА ПОСЛЕДНИЕ 5 ЛЕТ

Салыштыруу үчүн беш жылдык көрсөткөчтөрдү карасак, докторлук даража мурунку жылдарда: 2014-ж. – 16, 2015-ж. – 25 болсо, 2016-ж. – 18, 2017 – 13, 2018 - 13 берилген, сандык көрсөткүчтөрдүн эң жогоркусу 2015-жылга туура келсе, акыркы эки жылдан бери бирдей көрсөткүчтү көрүүгө болот.

Ал эми кандидаттык даражаларды берүү динамикасы чукул өзгөрүүлөр менен коштолууда: 2014-ж. – 43, 2015-ж. - 66, 2016-ж. – 60, 2017 – 34, 2018 – 59. Көрүнүп тургандай, былтыркы жылга караганда отчеттук жыл ичинде медицина боюнча 1,7 эсе көбүрөөк кандидаттык диссертация корголуп бекитилген.

Илимдин багыттары боюнча соңку жылдардагы тенденция сакталууда: биринчи орунда медиктер, андан кийин бир кыйла көрсөткүчтөргө төмөн болсо да экинчи орунда биологдор. Андан кийин химия илимдери, айыл чарба илимдери. Отчеттук жыл ичинде, жогоруда белгиленгендей, эмнегедир ветеринария илимдери боюнча илим изилдөө иштери бир топ солгундап кеткен.

Бул тармактагы илимдер боюнча 2018-жыл ичинде жалпысынан медицина илимдери боюнча бекитилген 34 адистиктин ичинен 11и боюнча бир да диссертация корголгон эмес. Бул: 14.01.03 – кулак, тамак жана мурун оорулары, 14.01.04 – ички оорулар, 14.01.07 – көз оорулары, 14.01.09 – инфекциялык оорулар, 14.01.16 – фтизиатрия, 14.02.01 – гигиена, 14.03.09 – клиникалык иммунология, аллергология. Бул адистиктерден соңку жылдарда коргоолор болуп тургандыктан анчейин катуу тынчсыздануу Бирок 14.03.09 – клиникалык иммунология, аллергология, 14.01.03 – кулак, тамак жана мурун оорулары адистиктери боюнча былтыркы жылы да коргоо болгон эмес. Бул аталган адистиктерди өнүктүрүү медик-окумуштуулардын көңүл чордонунда болуусун шарттайт, анткени айрыкча аллергияга чалдыккан

мекендештерибиздин саны күн сайын өсүүдө экени жана аны дарылоо же алдын алуу азыркы учурда көйгөлүү экени баарыбызга маалым.

Химия илимдери боюнча 02.00.04 – физикалык химия,

Биология илимдери боюнча 03.01.04 – биохимия, 03.01.06 – биотехнология, 03.02.05 – энтомология, 03.02.13 – кыртыш таануу,

Агрардык илимдер боюнча 06.01.04 – агрохимия, 06.01.11 – өсүмдүктөрдү коргоо, 06.02.10 – жеке зоотехния, мал чарба азыктарын өндүрүү технологиясы, 06.02.05 – ветеринардык санитария, экология, зоогигиена жана ветеринардык-санитардык экспертиза адистиктери боюнча диссертациялар корголгон эмес.

Ошону менен бирге, белгилей кетчү нерсе, 2018-жылы эндокринология адистиги боюнча алгачкы жолу диссертациялык кеңеш ачылып, кош адистик боюнча алгачкы кандидаттык диссертация корголду.

Коомдук жана гуманитардык илимдер боюнча жалпысынан 2018-жыл ичинде 195 окумуштуулук даража берилген. Алардын ичинен 32 илимдин доктору, 163 илимдин кандидаты.

Отчеттук жыл ичинде коомдук жана гуманитардык илимдерди аттестациялоодо бир топ активдешүү байкалат. Муну акыркы беш жылдыктын ичинде илимдин аталган тармактарында окумуштуулук даражалардын берилүүсүнүн сандык көрсөткүчтөрү демонстрациялайт.

Отчеттук жыл ичинде эң көп окумуштуулук даража юридика илимдери боюнча берилген. Илимдин бул багыты боюнча 4 диссертациялык кеңеште корголгон жалпы 48, анын ичинен 4 докторлук, 44 кандидаттык диссертация бекитилген. Абдан активдүүлүгүн көрсөтүп, эки диссертациялык кеңеш: Ж.Баласагын ат. КУУ жана КР ИИМ Академиясына караштуу Д 12.18.567

диссертациялык кеңеши, КР УИАнын Философия жана саясий–укуктук изилдөөлөр институту жана Б. Ельцин ат. КРСУга караштуу Д 12.18.570 диссертациялык кеңеш – түзүлгөн айдан баштап эле диссертацияны коргоону уюштура алган.

Белгилей кетүүчү нерсе, отчеттук жыл ичинде Кыргызстанда укук илимдери боюнча мурда жок адистикерден илимдин докторлору пайда болду. Бул 12.00.10 – эл аралык укук, европа укугу (кош адистикменен), 12.00.06 – жаратылыш ресурстук укук, агрардык укук, экологиялык укук боюнча (кош адистик менен). Бул ата мекендик укук илиминде жаңы өсүштү детерминациялайт деп эсептейбиз.

Кийинки орунда жылда күлүктүгүн бербеген экономика илимдери. Жалпысынан 47, анын ичинен 7 докторлук, 40 кандидаттык диссертация корголуп бекитилген. КР Президентинин 2018-жылды аймактарды өнүктүрүү жылы деп жарыялаган жарлыгын улай экономика илимдери боюнча аймактарды өнүктүрүүгө - 3, айыл чарбасын өнүктүрүүгө 2, азык-түлүк коопсуздугун камсыздоого - 3, экономикалык көйгөйлөрдү чечүүнүн инновациялык жолдорун иликтөөгө - 3 диссертация арналган. Илимдин бул тармагында диссертациялар көбүнесе 08.00.05 – экономика жана улуттук экономиканы башкаруу адистиги боюнча даярдалып корголуу тенденциясы жылдан жылга уланууда.

Кийинки орунда педагогика илимдери жайгашкан. Жалпы 36, анын ичинде 4 докторлук жана 32 кандидаттык диссертация. Өлкөбүздөгү билим берүү жаатындагы көйгөйлөрдү чечүүдө бул изилдөөлөр өз пайдасын берет деп үмүттөнөбүз.

Жыл ичинде коомдук жана гуманитардык илимдердин ичинен эң көп докторлук даража филология илимдеринен берилди: баары – 8. Алардын ичинен 10.01.09 – фольклористика адистиги боюнча Жамгырчиева Гулинанын

“Кыргыз эпосторундагы архаикалык мотивдер («Манас», «Эр Төштүк», «Кожожаш» эпостору боюнча)” аттуу диссертациясы жогорку деңгээлде деп бааланган. Жыл ичинде “Манас” эпосун иликтеген, манастанууга, манас айтууга арналган 3 докторлук диссертация корголуп бекитилген. Бул болсо элдик оозеки чыгармачылыктын эң көлөмдүү дүйнөдө аналогу жок чыгармасын изилдөө фольклористика жаттындагы актуалдуу темалардан болуп кала берүүсү жөнүндө кабар берет.

Кандидаттык диссертациялардын ичинен 10.02.01 – кыргыз адабияты адистиги боюнча Керим Сарыгулдун “Кыргыз тилинин лексикографиялык маалымат базасын түзүү маселеси” аттуу диссертациясына жогорку баа берилип, мындай эмгектердин учурда кыргыз тилин инновациялык технологияларды колдонуу менен иликтөөгө жана тилдик каражаттардын базасын түзүүдө чоң мааниге ээ экендигин эксперттер белгилеген.

Жыл ичинде Кыргызстанда биринчи жолу 17.00.02 – искусство таануу (Аманова Р.А. “Кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкасы”) жана 24.00.01- культурология (Уметалиева–Баялиева Ч. Т. “Истоки и эволюция речевого языка и музыки: культурологический анализ”) адистиктери боюнча 2017-жылы диссертациялар корголуп, илимдин доктору окумуштуулук даражасы берилди. Демек, ата мекендик илимде илимдин жаңы багыттарын өнүктүрүүгө салым кошулууда десек жаңылышпайбыз.

Отчеттук жыл ичинде философия, саясий жана социологиялык илимдер боюнча корголгон диссертацияларды талдап жатып, профилдик эксперттик кеңеш философия илимдери боюнча көбүнчө эле 09.00.01-социалдык философия адистиги боюнча, саясий илимдер боюнча 23.00.02-саясий институттар, процесстер жана технологиялар адистиги боюнча гана, социологиялык илимдер боюнча 22.00.04 – социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча гана диссертациялар корголуп жатканын, ал арада этика, эстетика, логика, илимдин философиясы, конфликтология, регионалистика, идеология боюнча жана ошону менен бирге социологиянын башка адистиктери боюнча илим изилдөө иштери көз жаздымда калып жатканын белгилеген.

Жалпысынан, диссертациялык кеңештердин ишмердүүлүгү көбүнесе илимий жыйынтыктарды жаратууга эмес, формалдык шарттарды аткарып, коргоонун жол-жобосун гана бузбай изденүүчүлөргө окумуштуулук даража алып берүүнү көздөгөндөй туюлуп калууда. КР ЖАКы диссертациялык кеңештердин мүчөлөрүнүн, төрагалардын, орун басарларынын жана окумуштуу катчыларынын жоопкерчилигин жогорулатуу боюнча аракеттерди улантууда, бирок бул аракеттер жол-жобону гана бузбоого эмес, ата мекендик илимди өнүктүрүүгө, илимий эмгектердин коомго пайда келитрүүсүнө багытталганын илимий коомчулук түшүнүп колго алуусу - турмуштук зарылчылык. Антпесе, окумуштуулук даража адамдын социалдык макамын көтөрүүнүн гана куралы болуп калуусу толук ыктымал.

5) Жыл ичинде чет мамлекеттик жарандардын Кыргызстанда диссертациясын коргоп, окумуштуулук даража алгандарынын жалпы саны 65 болду, анын ичинен 3 илимдин доктору, 62 илимдин кандидаты болду.

Статистика көрсөткөндөй, жалпы чет мамлекеттик изденүүчүлөрдүн саны көп өзгөрбөгөнү менен, докторлук диссертацияларды коргоп окумуштуулук даража алгандардын саны отчеттук жылы кескин азайган.

Кыргызстанда окумуштуулук даража алгандардын ареалы жөнүндө айтсак, отчеттук жыл ичинде ал бир аз кичирейди жана төрт

мамлекетти гана камтыды. Чет мамлекеттик изденүүчүлөрдүн басымдуу көпчүлүгү коңшу Казакстандан болсо, экинчи орунда Тажикстандан келгендер болду. Ошону менен бирге Турциядан жана Россиядан келип диссертациясын коргоп, окумуштуулук даража алгандар да болду.

Илим тармактары боюнча сөз козгосок, чет мамлекеттерден келип диссертация коргогондордун ичинен биринчи орунду укук илимдери боюнча изденүүчүлөр ээледі, андан кийинки орундарда экономика илимдери жана техника илимдери. Экономика жана техника илимдери боюнча чет мамлекеттик изденүүчүлөрдүн көп болушу мамлекет аралык диссертациялык кеңештердин болушу менен түшүндүрүлөт.

Чет мамлекеттик жарандардын басымдуу көпчүлүгү коомдук жана гуманитардык илимдер боюнча диссертациясын коргогон. Жалпы 65 болсо, 31и аталган илим тармактарынан болгон.

б) Бедел жоопкерчилиги жөнүндө

Окумуштуулук даражаларды берүү Жобосунун ченемдери бузулган учурда корголгон диссертациялар боюнча ЖАКтын президиуму терс чечим чыгарган. Отчеттук жыл ичинде жалпы 10 коргоо боюнча терс чечим чыккан: алардын 5өө коомдук, гуманитардык илимдер боюнча, 4ү медицина илимдери боюнча, 1и техника илимдери боюнча болгон.

Терс чечимдин негизи катары:

- 1) терс эксперттик корутунду – 4;
- 2) “Антиплагиат” компьютердик системасы менен текшерүүнүн жыйынтыктары - 2;
- 3) Диссертацияны коргоонун жол-жобосуунун бузулуусу - 4 болгон.

Ошону менен бирге 6 (медицина илимдери боюнча - 2, коомдук жана гуманитардык илимдер боюнча - 4) изденүүчү өз арызы менен аттестациялык көктөмөсү жана диссертациясын кароодон алдырган. Албетте, бул диссертациялар боюнча терс пикир жаралганда, болууда, анткени Окумуштуулук даража берүү тартиби жөнүндө жобого ылайык диссертациясын өз каалоосу менен кароодон алдырууга жол берилет.

Диссертация боюнча терс чечим кабыл алынып калуусунда күнөлүүлөрдүн тизмеси узун: изденүүчү өзү, анын илимий жетекчиси, диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясынын мүчөлөрү, расмий оппоненттер, жетектөөчү мекеме. Коргоо процессинин аягы оң болуш үчүн аталгандар процесс башталгандан баштап, аягына чейин абдан жоопкерчиликтүү болуу күтүлөт. Конституцияда укуктук мамлекет деп жарыяланган мамлекетибиздин укуктук болуп түптөлүшү үчүн адамдар укуктар гана эмес милдеттер жөнүндө да билиши зарыл. Мыйзамдарды билбей калуу жоопкерчиликтен бошотпогондугун эске тутуп жүрүү абзел. Дегеле диссертация жазуу жана коргоо өлкөнүн социалдык-экономикалык өнүгүүсүнө, геосаясий абалын жакшыртууга, эл аралык мамилелердин бекемделүүсүнө ж.б. салым кошуу үчүн багытталуусу абзел.

Илимий чөйрөдө бедел жоопкерчилигине тартуу диссертациясы боюнча ЖАКтын президиумунун терс чечими чыккан изденүүчү, анын илимий жетекчиси, расмий оппоненттер жөнүндө маалыматты ЖАКтын расмий сайтына жайгаштырып Интернет-мейкиндигинде жалпыга маалым кылуу аркылуу ишке ашырылууда.

Отчеттук жыл ичинде аттестация жаатында дагы бир жагымсыз көрүнүш орун алды. Кеп Россиялык эркин “Диссернет” коомчулугунун ММКда дүрбөлөңү жөнүндө болууда. Албетте, бул биздин окумуштуу коомчулуктун жана жалпы мамлекеттин аброю үчүн өтө жагымсыз, акылга сыйбас зыян келтирди. Бул маселе ЖАКтын кызматкерлери, депутаттар жана окумуштуулар менен «Диссертациялык иштердин сапаты жана академиялык этика көйгөлөрү» аттуу тегерек столдо талкууланды. Катышуучулар ийри отуруп, түз кеңешип бул бир чети диверсия катары бааланса, экинчи жагынан чынында эле бул жаатта көйгөйлөр бар экенин моюнга алып, жоопкерчиликти күчөтүү зарылдыгын айтып, жыйынтыгында резолюция кабыл алынган жана ал жалпы коомчулукка маалымдалган.

Ал арада Бишкектин экс вице-мэри Э.К. Исаков ММК маалыматтарга таянып, ага берилген экономика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасынан баш тартуусу жөнүндө КР ЖАКына арыз менен кайрылган. КР

ЖАКынын президиуму анын бул арызын канааттандырды. Жыйынтыгында Э.К.Исаков окумуштуулук даражадан ажыратылды.

7) Дипломдорду нострификациялоо, изденүүчүлөрдү кайра аттестациялоо жөнүндө айтсак, 2018-жыл ичинде 31 изденүүчү кайра аттестациялоодон жана дипломдору нострификациялоодон өттү. Алардын ичинде 1 илимдин доктору, 17 илимдин кандидаты, 13 (Ph.D.) философия доктору.

Кайра аттестациялоого келип түшкөн диссертациялардын басымдуу көпчүлүгү Россия Федерациясында корголгон.

Жыл ичинде 12 (Ph.D.) философия доктору академиялык даражасы менен келген изденүүчүнүн документи нострификацияланып, мамлекеттик үлгүдөгү дипломго ээ болушкан. Ал эми 3 (Ph.D) философия доктору академиялык даражалуу изденүүчлөр илимдин кандидаты окумуштуулук даражасында аттестацияланган: экөө 05.16.08 – нанотехнологиялар, наноструктуралык материалдар адистиги боюнча химия илимдеринин кандидаты, бирөө 03.01.04 – биохимия адистиги боюнча медицина илимдеринин кандидаты.

4 философия докторунун илимдин кандидаты окумуштуулук даражасында аттестациялоо жөнүндө арызы четке кагылды.

Чет мамлекеттерде окумуштуулук жана академиялык даража алгандардын географиясын карасак, 7 - Россия Федерациясынан, 6 Түрциядан, 4 - Япониядан, 2 - Германиядан, 1 - Казакстандан, 1 - Азербайджандан, 11 - Б. Ельцин атындагы КРСУда илимий эмгегин коргогон.

Мурунку жылдагыдай эле кайра аттестациялоо боюнча коомдук жана гуманитардык илимдер менен медицина илимдери басымдуулук кылууда. Кайра аттестацияланган бир илимдин доктору диссертациясын медицина боюнча жактаган. Кайра аттестацияланган илимий кадрлар ата мекендик илимдин өнүгүүсүнө өз салымын кошот деп ишенгибиз келет.

Учурда ЕАЭБдин алкагында окумуштуулук даражалар жана окумуштуулук наамдар жөнүндө документтерди таануу боюнча маселе эки жылдан бери кызуу талкууланууда. Жыйынтыгында ЕАЭБдин мүчөсү болгон мамлекеттерден алынган мындай документтер нострификациялоо процедурасыз жеңилдетилген тартипте таанылуусу колго алынуусу мыйзамдуу жолго коюлушу ыктымал. Анткени ЕАЭБди түзүүнүн негизги максаттарынын бири болгон бирдиктүү экономикалык мейкиндикти түзүү, албетте, бирдиктүү билим берүү жана илим мейкиндигин түзүү менен байланыштуу. Бул болсо ЕАЭБдин алкагында жумушчу күчтөр, кызмат көрсөтүүлөр жана товарлардын эркин жылышуусуна өбөлгө болот деп ойлойбуз.

8) Илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоо жөнүндө.

Отчёттук жыл ичинде 95 изденүүчү илимдин ар тармагы боюнча окумуштуулук наам алган, алардын ичинен 26 профессор, 66 доцент, 3 улук илимий кызматкер.

Төмөнкү слайдда акыркы беш жыл ичинде окумуштуулук наамдардын берилүүсү жөнүндө маалымат берилген. Биз жогоруда белгилегендей, отчеттук жыл ичинде окумуштуулук наам алгандардын саны мурунку жылдарга салыштырмалуу кескин төмөндөгөн.

Окумуштуулук наам алгандардын саны соңку жылдардан кескин азаюусу 2017-жылы 28-февралда КР токтому менен Окумуштуулук наам берүү жөнүндө жобого изденүүчүлөрдүн нөлдөн кем эмес импакт-факторлуу

илимий басылмаларда эмгек жарыялоо талабы жана окуу, окуу-методикалык, методикалык эмгектерди жарыялоо талабынын кирүүсү менен байланышкан. Аталган талаптар ата мекендик окумуштуулар диссертациясын коргогондон кийин да активдүү илимий, илимий-методикалык ишмердүүлүк жүргүзүп, ЖОЖдордо окуу процессин, ЖОЖдордо жана ИИМдерде илимий кадрларды тарбиялоо процессин мыктылоого өз салымын кошуп туруусун мотивациялоо үчүн киргизилген. Мындай талаптар ошону менен бирге ата мекендик илимдин тыянактарын дүйнөлүк коомчулукка жеткирүү, ата мекендик илимдин өнүгүүсүнө өбөлгө болууну максаттайт.

Бир катар изденүүчүлөрдүн аттестациялык көктөмөсүндөгү документтер ушул талаптар аткарылбагандыгына байланыштуу президиумдун терс чечими чыгарылган. Жалпысынан, жыл ичинде 2 профессор, 5 доцент окумуштуулук наамын ыйгаруу жөнүндө өтүнүч каттар четке кагылган.

9) Отчёттук жыл ичинде аттестацияланган илимий жана илимий-педагогикалык кадрлардын **социалдык өзгөчөлүктөрү жөнүндө** маалымат төмөнкү слайддарда чагылдырылган. 2018-жыл ичинде окумуштуулук даража алгандардын ичинен 172 айымдар, 145 мырзалар. Соңку жылдардагыдай эле илим изилдөө чөйрөсүндө айымдардын активдүүлүгү сакталууда.

Изденүүчүлөрдүн, айымдардын да, мырзалардын да орточо жашы - 47.

Окумуштуулук наамдарды изденүүчүлөрдүн ичинен 49 айымдар, 46 мырзалар. Илимий-педагогикалык ишмердик жүргүзүүдө 2018-жыл ичинде айымдардын активдүүлүгү байкалды.

Изденүүчүлөрдүн орточо жашы - 51, алардын ичинен профессор окумуштуулук наамын изденүүчү айымдардын жана мырзалардын орточо жашы 55, доцент окумуштуулук наамын изденүүчүлөрдүн орточо жашы – 45 жана улук илимий кызматкер окумуштуулук наамын изденүүчүлөрдүн орточо жашы – 54.

10) Эксперттик кеңештер «Эксперттик кеңештер» жөнүндөгү жобого ылайык жогорку квалификациялуу илимий жана илимий-педагогикалык кадрларды даярдоо жана аттестациялоого байланыштуу маселелерди кароо үчүн түзүлүүчү илимий-коомдук эксперттик орган болуп эсептелет. КР ЖАКынын түзүмүндө 2018-жыл ичинде эксперттик кеңештердин курамы жана структурасы бир катар өзгөрүүлөргө дуушар болду. Бул диссертациялык иштерди экспертизалоонун сапатын жогорулатуу максатында ишке ашырылды:

1) Химия илимдери техника илимдери боюнча эксперттик кеңештен алынып медицина илимдери менен кошулуп жаңы биомедицина жана химия илимдери боюнча эксперттик кеңеш уюшулду;

2) Информатика илимдери физика-математика илимдеринен бөлүнүп чыгып, жаңы информатика, эсептөө техникасы, автоматташтыруу жана энергетика боюнча эксперттик кеңеш түзүлдү.

Жыл ичинде иштөө мөөнөтү бүткөн эксперттик кеңештер кайра түзүлүп, курамы жаңыланды.

ОБ ЭКСПЕРТНЫХ СОВЕТАХ ВАК КР

Жалпысынан 2018-жыл ичинде 14 эксперттик кеңеш иш алып барды. Алар жалпысынан табигый, физика-математика жана техника илимдери боюнча 56 адистиктен, медицина-биологиялык жана агрардык илимдер боюнча 56 адистиктен, коомдук жана гуманитардык илимдер боюнча 36 адистиктен диссертацияларды экспертизадан өткөрүшкөн.

Слайдда эксперттик кеңештер илимдин кайсы тармактары боюнча жана бекитилген адистиктердин саны боюнча маалымат берилген.

Айта кетчү нерсе, тарых илимдери боюнча эксперттик кеңеш 07.00.10 илим жана техниканын тарыхы жана 07.00.15 – эл аралык мамилелер тарыхы адистиктеринин паспортторун иштеп чыгып, алар боюнча диссертациялык иштерди даярдоону жана коргоону колго алуу жөнүндө маселе көтөрүшүүдө.

Философия, саясий жана социология илимдери боюнча эксперттик кеңеш этика, эстетика, логика, илимдин философиясы, конфликтология, регионалистика, идеология боюнча жана ошону менен бирге социологиянын 22.00.04 – социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистигинен башка адистиктер боюнча илимий кадрларды даярдоону колго алуу зарылчылыгын белгилеген.

Жыл ичинде эксперттик кеңештердиссертацияларга жана аттестациялык документтерди экспертизалоодо бир топ мүчүлүштүктөр боюнча өз сунуштарын айтып, айрым диссертациялык кеңештердин жетекчилигине сын-пикирин жолдошкон.

Эксперттик кеңештердин диссертацияларды экспертизалоосун мыктылоо максатында өткөн жылдын 20-декабрында атайын тегерек стол уюштурулуп, экспертиза жүргүзүүдөгү, диссертациялардын даярдалуусундагы, илимий эмгектердин сапатын жогорулатуудагы көйгөйлөр талкуланды.

Эксперттик кеңештердин сапаттык курамы жөнүндө айтсак, жалпысынан 103 окумуштуу эксперттик кеңештин ишине катышкан. Алардын ичинде КР УИАнын 1 академиги, 5 мүчө-корреспонденти, 83 илимдин доктору, 14 илимдин кандидаты.

Эксперттик кеңеш илимий жана илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоо маселеси боюнча КР ЖАКынын структурасындагы негизги орган болуп эсептелет. ЖАКтын президиуму изденүүчүлөргө окумуштуулук

даражаларды берүү жана наамдарды ыйгаруу боюнча чечимди эксперттик корутундунун негизинде гана, эксперттик кеңештин сунушу менен чыгарат.

- Жыл ичинде эксперттик кеңештер төмөнкү багыттарда иш алып барды:
- илимдин доктору, кандидаты окумуштуулук даражаларын изденип алуу үчүн жазылган диссертацияларды экспертизадан өткөрүү;
  - профессор (айрым учурда доцент) окумуштуулук наамын изденип алууга даярдалган аттестациялык документтерди экспертизадан өткөрүү;
  - бир жолку коргоого уруксат алуу үчүн берилген диссертациялык кеңештердин каттарын кароо;
  - диссертациялык кеңештерди бекитүү жөнүндө мекемелердин өтүнүч-каттарын кароо;
  - иштөө мөөнөтү аяктаган диссертациялык кеңештердин отчетун угуу;
  - илимий адистиктердин паспортторун кароо жана президиумга бекитүүгө сунуштоо;
  - профессор, доцент, улук илимий кызматкер окумуштуулук наамын ыйгарууга сунуштоо укугуна ээ болгон ЖОЖдор жана илимий мекемелердин тизмесине киргизүү өтүнүч каттарын кароо жана президиумга сунуштоо;
  - КР ЖАКынын илимий илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоо жаатында даярдаган документтердин долбоорлорун талкуулоого катышуу ж.б.

Диссертацияларга баа берип жатып, КР ЖАКынын эксперттери бир катар кемчиликтерди белгилешкен:

1. Автореферат диссертациянын мазмунун толук чагылдырбайт. Авторефератты жазууда изденүүчү диссертацияны механикалык түрдө гана кыскартып койгон учурлары кездешет. Жыйынтыгында диссертациянын айрым маанилүү жоболору авторефератта чагылдырылбай калат.

2. Авторефераттын жана диссертациянын мазмунунда көп сандаган грамматикалык, орфографиялык жана стилистикалык каталар кездешет. Мындай көрүнүш диссертациянын жазылышында, авторефераттын орусчадан кыргызчага же кыргызчадан орусчага которулушунда орун алат.

3. Диссертациянын темасы менен анын главаларынын, параграфтарынын аталыштары жана мазмундарынын ортосунда логикалык байланыш сакталбайт.

4. Изилдөөдө коюлган милдеттер менен изилдөөнүн жалпы корутундусунун ортосунда бирдиктүүлүк сакталбайт. Милдеттердин толук чечилбей калышы, алардын илимий мүнөздө эместиги, т.а., аннотацияга окшоп калгандыгы байкалат.

5. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы менен теориялык маанисиндеги маңыздуу белгилер так көрсөтүлбөйт. Илимий жаңылык катары “апробациялоонун жыйынтыктары”, же “эксперименттин жыйынтыктары” аттуу сөздөр кездешет. Бул учурда кандай жаңы илимий билимдер алынгандыгы тууралуу айтылбастан, жыйынтыгында ал белгисиз бойдон калууда.

6. Изденүүчүнүн изилдөө темасындагы борбордук маанини ээлеген илимий терминологияларды, түшүнүктөрдү бири-биринен айырмалап таанып албагандыгы кездешет, мындан изденүүчүлөрдүн изилдөөнүн илимий аппаратына жасаган салкын мамилеси байкалат.

7. Диссертацияда илимий жаңылык менен коргоого коюлуучу жоболордун байланышы жок болуп калган учурлар кездешет.

8. Жарыяланган эмгектерин авторефератта көрсөтүүдө изденүүчү изилдөө темасына, дииссертациянын негизги мазмунуна ылайык келбеген илимий макалаларын же окуу-методикалык колдонмолорун кошуп койгон учурлары кездешет.

9. Адабияттардын тизмесин жобого ылайык жасалгалоодо жана аларга берилген шилтемелерди туура келтирүүдө көп мүчүлүштүктөр кетирилүүдө; Бир эле бетте анализи жок эле 7-8 ден ашык шилтемелерге жол берилип, изденүүчүнүн өз ою орун албай калган учурлар кездешет.

10. Докторлук диссертацияга коюлган жаңы илимий багытты негиздөө же жыйындысы тиешелүү илимдин тармагындагы ири жетишкендик катары эсептеле турган актуалдуу илимий эмгекти жаратуу керек деген талап диссертацияларда толук ишке ашпай калууда; ал эми кандидаттык диссертацияларда конкреттүү, текшерилип далилденген, реалдуу илимий натыйжалар жана практикалык сунуштар аз болууда.

Жыл ичинде илимдин бардык тармактарын бирге алып караганда **12** диссертация кош адистик боюнча бир жолку коргоого коюлган (медицина илимдери боюнча - 6, коомдук жана гуманитардык илимдер боюнча - 5, техника илимдери боюнча - 1). Диссертациялык кеңеш жөнүндө жобого ылайык бир жолку коргоону ЖАКтын профилдик эксперттик кеңеши карап чыгып, оң баасын бергенде гана уюштуруу мүмкүн. Бул өңүттөн алып караганда медицина илимдери боюнча эксперттик кеңештердин диссертацияларды дыкаттык менен иликтеп чыккандан кийин гана бир жолку коргоого макулдугун берүүсү, ал үчүн диссертациянын мазмуну эки адистиктин тең паспортторуна туура келүүсүн изилдөөсү, анда адистиктердин катышы 50/50% же 40/60 % болуусу зарыл экенин белгилөөсү сөзгө алаарлык. Жыл ичинде медицина илимдери боюнча эксперттик кеңеш 2 изденүүчүгө кош адистик менен диссертациясын коргоосун колдогон жок.

КР ЖАКы диссертацияларга экспертиза жүргүзүүнү мыктылоо максатында 2018-жылдын 20-декабрында эксперттер менен биргеликте тегерек стол уюштуруп, аттестация жаатындагы көйгөлүү маселелер талкууланды. Анда эксперттер негизинен диссертациялардын даярдалуусу боюнча сын-пикирлерин айтып, сунуштарын иштеп чыккан, ошол эле учурда КР ЖАКынын эксперттик корутундулары да сыпатталып андагы типтүү мүчүлүштүктөр белгиленип, экспертизаны мыктылоонун жолдору сунушталган.

Арийне, биз мурдагы баяндамаларда белгилегендей, эксперттик корутундууда илимий көйгөйдүн туура белгилениши, диссертациянын темасы

менен мазмуну аталган илимий адистиктин паспортуна туура келүүсү, диссертациянын тиешелүү квалификациялык белгиге жооп берүүсү, илимий анализдин деңгээли, илимий изилдөө усулдарынын колдонулуусунун тууралыгы жана толуктугу, илимий тыянактардын жана практикалык жыйынтыктардын так формулировкакалануусу белгилениши керек. Бул диссертациялык иштин илимий баалуулугун туура жана принципалдуу баалоого, диссертациялардын даярдалуу деңгээлин туура аныктоого өбөлгө түзөт. Бирок мындай толук кандуу анализди көпчүлүк эксперттик корутундулардан байкай албай жатканыбыз, албетте, өкүнүчтүү. Эксперттик корутундулар Жободо берилген шаблон менен эле даярдалып, диссертация боюнча, айрыкча докторлук диссертация боюнча квалификациялык белгиге туура келүүсү белгиленбей эле корутунду жазылып калган учурлар кездешет.

Эксперттик кеңештер жыл ичиндеги ишмердүүлүгү жөнүндө отчетторду даярдашат. Мына ошол отчеттордун ичинен өз тармагындагы илимий иштер, илимдин өнүгүүсү боюнча мыкты анализ жасап, акыркы 3 жылдын ичиндеги динамиканы да сыпаттап, көйгөйлүү маселелерди көтөргөн, тармактык илимдин кайсы багыттары боюнча илим изилдөө иши чабал болуп жатканын белгилеп, ошону менен бирге өз сунуштарын иштеп чыккан философия, саясий жана социология илимдери боюнча эксперттик кеңештин отчетун баса белгилеп кеткибиз келет.

Ошондой эле корголгон диссертациялардын адистиктер боюнча даярдалуусун сыпаттап, алардагы негизги кемчиликтерди иликтеп жана реалдуу сунуштарды иштеп чыккан физика-математика илимдери, педагогика илимдери жана филология илимдери боюнча эксперттик кеңештердин жылдык отчеттору сөзгө алаарлык. Ушундай мазмундуу отчетторду КР ЖАКынын Бюллетенине жарыялоо колго алынуусу керек деп ойлойбуз. Бул илимдин тармактарындагы көйгөлөр менен өлкөбүздүн илимий коомчулугун тааныштырууга, ал көйгөйлөргө көңүл бурууга жана аларды чечүүгө жардам берет жана башка эксперттик кеңештердин отчеттук ишин мыктылоого өбөлгө түзөт.

Эксперттик кеңештер өз отчетторунда Диссертацияларды шифрлөө регламенти диссертацияларды экспертизалоону бир кыйла жогорулатты, бирок анда да айрым мүчүлүштүктөргө жол берилип калды деп белгилешкен:

-жарыяланган эмгектердин, алардын толуктугун текшерилүүсү,

-расмий оппоненттердин жана жетектөөчү мекеменин туура дайындалышын текшерүү мүмкүн болбой калууда.

Тарых илимдери жана филология илимдери боюнча эксперттик кеңештер өз отчетторунда кайталанып калган же анчейин актуалдуу эмес темалар боюнча диссертациялардын жазылуусун алдын алуу үчүн КР ЖАКынын диссертациялык темаларынын Реестрин сыпаттоо үчүн координациялык кеңеш түзүү зарылдыгын белгилеген. Биздин оюбузча, андай мыкты ойлорду айтып отурбай эле, мыкты адистер деп эсептелген эксперттерден түзүлгөн эксперттик кеңештер өздөрү ошондой координациялык борбордун функциясын аткарып илимдин тиешелүү тармактары боюнча Реестрдеги темаларды ревизиядан өткөрүп, теманы

бекиткен тиешелүү мекемелерге темаларды корректировкалоо боюнча өз сунуштарын кат аркылуу жолдоп койсо, албетте Кыргызстандагы илимдин өнүгүүсүнө чоң салым болмок. Докторант, аспиранттарга жана изденүүчүлөргө мындай жардам таза аба жуткандай болот жана тумандуу илимий изилдөө жолунда жанып калган маяк сыяктуу болсо керек.

Философия, саясий жана социология илимдери боюнча эксперттик кеңеш диссертациялык кеңештердин илимий жыйынтыктарын өндүрүшкө киргизүүнү мониторингдөө жана баалоо системасы азыркыга чейин түзүлө электигин белгилеп, мындай иш-аракетти диссертациялык кеңештер кандайдыр бир деңгээлде аткара ала тургандыгын айткан. Ал үчүн жылына 2 жолу диссертациялык кеңештер маалымат-аналитикалык бюллетендерди (электрондук формада) чыгарууну колго алып, анда ушундай маалыматтардын мониторинги жана анализи орун алса, коомчулукка ата мекендик окумуштуулардын илимий иштеринин жыйынтыктарын жайылтууга жана ал жыйынтыктарды өндүрүшкө киргизүүгө өбөлгө болмок деп белгилешкен.

Ошондой эле окумуштуулардын рейтингин түзүү, ал рейтингдин жыйынтыктарын коомчулукка таанытуу окумуштуулардын жөн гана окумуштуулук макамын алып жүрбөй аны күн сайын далилдеп туруусуна алып келмек деп эсептейт аталган эксперттик кеңеш.

Бул бөлүмчөнү жыйынтыгында өлкөбүздө сапаттуу илимий кадрларды даярдоодо, аттестация тутумун жакшыртууда эксперттик кеңештердин ролу талашсыз экенин, эксперттердин кесипкөйлүгүнө, чынчылдыгына жана абийирине көп нерсе байланыштуу болоорун дагы да белгилеп кетebиз.

II. КР ЖАКы жыл ичинде уюштуруу-методикалык иштерди алып барды.

Бул жаатта

- бир катар нускамалар иштелип чыгып, колдонууга берилди,

- 1) Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы үчүн нускама;
- 2) Окумуштуулук наамдарды алуу үчүн аттестациялык документтерди даярдоо жана тариздөө боюнча нускама;
- 3) Диссертацияларды жана авторефераттарды тариздөө боюнча нускама кайра иштелип чыкты.

- бир катар регламенттер иштелип чыгып өндүрүшкө киргизилди:

- 1) Диссертацияларды шифрлөө регламенти,
- 2) Терс чечим сунушталган диссертацияларды кароо регламенти

- жыл ичинде вебинарлар өткөрүлүп турду:

- диссертациялык кеңештердин окумуштуу катчылары үчүн;

- мекемелердин окумуштуу кеңештеринин катчылары үчүн

- мекемелердин илим, аспирантура жана докторантура бөлүмдөрүнүн башчылары үчүн.

- кеңештердин иш жүргүзүүсүн текшерип турду.

ОБ ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВАК КР

- Регламент шифрования диссертационных работ
- Регламент рассмотрения диссертаций, рекомендованных к отклонению

- Инструкция для работы ученых секретарей диссертационных советов (на кырг. и русск.яз.)
- Инструкция по подготовке и оформлению аттестационных документов для присвоения ученых званий (на кырг. и русск.яз.)
- Инструкция по оформлению авторефератов и диссертаций (*переиздана*) (на кырг. и русск.яз.)

- Вебинары для ученых советов диссертационных советов
- Вебинары для ученых секретарей ученых советов вузов и НИУ
- Вебинары для зав. отделами наук, аспирантуры и докторантуры вузов и НИУ

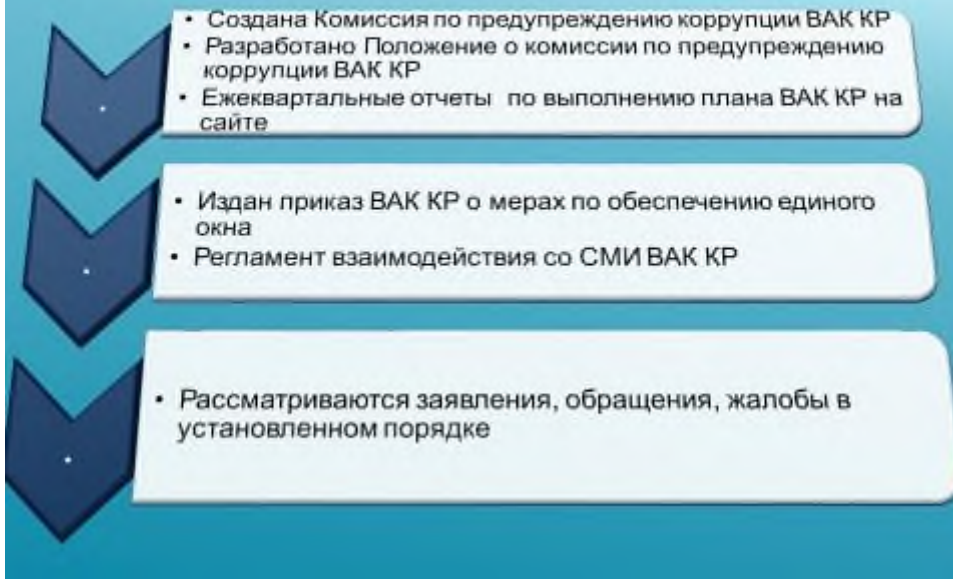
III. КР ЖАКы башка мамлекеттик органдар сыяктуу эле тиешелүү чөйрөдөгү коррупциялык тобокелдерди кыскартуу жана жоюу боюнча иш-аракеттерди жүзөгө ашырууда. Бул жаатта 2018-жыл үчүн ведомстволук иш-планы иштелип чыгып, анын аткарылуусу боюнча квартал сайын отчет түзүлүп, ал Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппаратына жөнөтүлүп, ЖАКтын расмий сайтында жайгаштырылып жатты.

Бул жааттагы аткарылган чаралар боюнча кыскача айтсак:

- КР ЖАКынын коррупцияны алдын алуу боюнча комиссия түзүлдү, ага жарандык коомдун өкүлдөрү тартылды. Аталган комиссиянын Жобосу иштелип чыкты;
- ЖАКтын жоболоруна өзгөртүү киргизүүгө багытталган КР Өкмөтүнүн токтомунун долбоору менен диссертациялык кеңешке жана КР ЖАКына тапшырылуучу документтердин саны кыскартылуу күтүлүүдө;
- ЖАКтын сайтында бедел жоопкерчилигин белгилөө максатында “терс чечим чыгарылган диссертациялар” жөнүндө маалымат берилген;
- ЖАКтын расмий сайтында “Суроо-жооптор” рубрикасы ачылып, келип түшкөн суроолорго өз убагында жооп берилүүдө
- “бирдиктүү терезе” режими киргизилди: ЖАКка документтер байланыш почтасы аркылуу гана, же фойедеги байланыш почта аркылуу гана кабыл алынат;
- дипломдор жана аттестаттар байланыш почтасы аркылуу гана жөнөтүлөт;
- жыл ичинде ЖАКтын буйругу менен бекитилген графикке ылайык ЖАКтын кызматкерлери диссертациялык кеңештерде коргоонун уюштурулуусун, диссертациялык кеңештердин иш кагаздарын жүргүзүүсүн ЖАКтын кызматкерлери байма-бай текшерип турду.

О ПРЕДУПРЕЖДЕНИИ КОРРУПЦИИ В СФЕРЕ АТТЕСТАЦИИ

IV КР ЖАКынын ишмердигин жөнгө салуучу ченемдик укуктук актыларды мониторингдөө, баалоо жана жакшыртуу

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 23-мартындагы №139 «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик укуктук актыларынын эффективдүүлүгүн баалоо жана мониторингин өткөрүүнүн тартибин бекитүү жөнүндө» токтомуна ылайык, КР ЖАКынын ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук актыларынын эффективдүүлүгүн баалоо жана мониторинги боюнча план иштелип чыккан. Аталган планга ылайык ЖАКтын кызматкерлеринен түзүлгөн жумушчу топ тарабынан Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2012-жылдын 22-августундагы №578 токтому менен бекитилген Окумуштуулук даражаларды берүү тартиби жөнүндө жобо, Окумуштуулук наамдарды ыйгаруу тартиби жөнүндө жобо, Диссертациялык кеңеш жөнүндө жобо, Эксперттик кеңеш жөнүндө жоболорго өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилип, токтомдун долбоору ЖАКтын эксперттик кеңештеринин жана укук илимдери боюнча диссертациялык кеңештердин талкуусуна коюлган. Бул талкуудан соң токтомдун долбоорун мамлекеттик органдарга талкууга жөнөтүлп, учурда КР Өкмөтүнө жөнөтүлгөн.

Бул документ учурда илимий жана илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоо жаатындагы ченем укук актыларынын иштөөсүн эске алып, аларды жакшыртуу жана айрым боштуктарды толтуруу, илимий изилдөө иштерине жана илимий-педагогикалык ишмердикке талаптарды күчөтүү, диссертациялык кеңештерге жана КР ЖАКына тапшырылуучу

документтердин санын дагы да азайтып оптималдаштырууга, эксперттик кеңештердин укуктарын жана жоопкерчилигин жогорулатууга багытталган.

О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НПА ВАК КР

- ▶ Разработан проект постановления Правительства Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в «Об утверждении нормативных правовых актов, регулирующих деятельность Высшей аттестационной комиссии Кыргызской Республики» от 22 августа 2012 года № 578».

V. Жогорку квалификациялуу илимий жана илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоо жаатында эл аралык кызматташтыкты өнүктүрүү максатында мамлекет аралык диссертациялык кеңештер түзүлүп иштөөдө. Мамлекет аралык эксперттик кеңеш түзүү максатында Беларус мамлекети менен сүйлөшүүлөр жүргүзүлүүдө.

ЕАЭСтин алкагында бирдиктүү эмгек күчү, кызмат көрсөтүүлөрдүн жана товарлардын эркин рыногун түзүү боюнча либерализациялоо пландарынын аткарылуусу боюнча видео-конференция формасындагы отурумдарда ЕАЭСтин алкагында окумуштуулук даражалар жана наамдар жөнүндөгү документтерди таануу боюнча маселелерди талкуулоого катышып иштиктүү сунуштар берилип турат.

О МЕЖДУНАРОДНОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ

- Функционирование межгосударственных советов по экономическим, биологическим наукам, гидрогеологии и водным ресурсам
- Работа по разработке положения о межгосударственном экспертном совете и переписка с Республикой Беларусь по учреждению межгосударственных экспертных советов
- Участие в заседаниях рабочей группы ЕАЭС по реализации планов либерализации в области проведения научно-исследовательских работ

Жыйынтыктап айтканда, КР ЖАКы мамлекеттик орган катары өз ишмердигин бекитилген жылдык пландарга ылайык Кыргыз Республикасынын илимий жана илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоо жаатындагы ченемдик укуктук актылардын негизинде жүргүздү. Илимий, илимий-педагогикалык кадрларды аттестациялоону негизинен аттестациялык бөлүмдөр уюштурду жана алардын жоопкерчилиги жогорулады.

Бирок КР ЖАКынын кызматкерлери аз санда болгондуктан аттестация жаатындагы көйгөйлөрдү чечүүдө жалпы илимий коомчулуктун жардамысыз алыска бара албайт. Көп түкүрсө көл болот дегендей, көпчүлүк аттестация жаатындагы көйгөйлөрдү чечүүгө жапырт киришсе, мөөрөй жалпы элдик болот Анткени илим жана техниканын өнүгүүсү мамлекеттин өнүгүүсүндө бирден бир мааниге ээ. Илимий кадрлардын жогорку квалификациялуулугу, алардын илимий эмгектеринин жыйнтыктары өлкөнүн социалдык-экономикалык өнүгүүсүнүн көрсөткүчтөрүн жогорулатууга шарт түзөт, бул болсо элдин жашоо шартын жакшыртууга өбөлгө болот. Илим эл үчүн кызмат кылышы керек. Окумуштуулук даражалар жана наамдар адамдын социалдык макамын жогорулатууга гана эмес, өлкөдөгү көйгөйлөрдү чечүүгө, элдин мүдөөсүн аткарууга багытталышы керек. Бул КР ЖАКынын вазийпасы, ал эми жалпы илимий коомчулуктун милдети.